

Smjernice: Kako integrisati princip ravnopravnosti spolova na nivou jedinice lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini?

Ove smjernice su pripremljene u okviru Projekta općinskog okolišnog i ekonomskog upravljanja (MEG) kojeg podržava i finansira Vlada Švicarske, a provodi Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP) u BiH. Sadržaj dokumenta, kao i nalazi prikazani u njemu, ne odražavaju nužno stavove Vlade Švicarske niti UNDP-a.

UVOD

Vlada Švicarske pokrenula je 2016. godine **Projekat općinskog okolišnog i ekonomskog upravljanja (MEG)**. Projekat je dio Programa saradnje Švicarske u BiH, u domenu Lokalne uprave i općinskih usluga, a realizira ga Razvojni program Ujedinjenih nacija u BiH (UNDP BiH). Cilj MEG projekta je poboljšanje lokalnog sistema upravljanja razvojem, te usluga u okolišnim i ekonomskim sektorima. Poboljšanja će rezultirati boljim uslugama za građane na lokalnom nivou, te većom odgovornošću i izgradnjom povjerenja između lokalnih vlasti, građana i privrede¹. Jedna od značajnih tema Projekta je i integrisanje principa ravnopravnosti spolova na nivou jedinica lokalne samouprave (JLS), te unaprijeđenje rada općinskih/opštinskih komisija za ravnopravnost spolova.

Razmatrajući mogućnosti uvođenja rodne komponente u projektne aktivnosti, projektni tim je zaključio da je najbolji način unaprijeđenje rada uspostavljenih općinskih/opštinskih komisija za ravnopravnost spolova, koje u svom mandatu imaju obavezu da promovišu i unaprijede položaj žena i muškaraca sa aspekta rodne perspektive na teritoriji jedinice lokalne samouprave u kojoj djeluju. Nakon provedene analize upitnika koji su dostavili predstavnici i predstavnice općinskih komisija za ravnopravnost spolova, zaključeno je da su kontinuirane obuke članova i članica komisija najbolji metod za uspostavljanje sistematičnog i struktuiranog koncepta djelovanja lokalnih komisija za ravnopravnost spolova u cilju unaprijeđenja položaja žena i muškaraca na lokalnom nivou. Pored toga, izrada Smjernica za integrisanje principa ravnopravnosti spolova na nivou JLS u BiH predstavlja dodatnu aktivnost kojoj je cilj usmjeriti rad manje aktivnih komisija za ravnopravnost spolova, kako bi ostvarile što bolje rezultate za vrijeme trajanja mandata.

¹http://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/operations/projects/poverty_reduction/municipal-environmental-and-economic-governance--meg--project--p.html

Pravni okvir u oblasti ravnopravnosti spolova u BiH

Bosna i Hercegovina je država potpisnica niza međunarodnih dokumenata koji regulišu pitanje ravnopravnosti spolova. Većina dokumenata su sastavni dio Ustava BiH i direktno se primjenjuju u BiH. BiH je tako pored obaveze da dokumente direktno primijenjuje u BiH preuzela i obavezu da uskladi BiH zakone sa međunarodnim dokumentima.

U tabelama u nastavku možete naći pregled najznačajnijih međunarodnih dokumenata koji tretiraju pitanje ravnopravnosti spolova:

Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) navedena je na listi međunarodnih konvencija o ljudskim pravima u aneksu Ustava BiH. CEDAW je uspostavila stvaranje stvarne (*de facto*) ravnopravnosti na svim nivoima organizacije vlasti i kroz učešće svim javnih institucija u svim granama vlasti (zakonodavna, izvršna i sudska).

Bosna i Hercegovina je ratificirala i Opcioni protokol na Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, čime je osigurana i mogućnost podnošenja individualnih predstavi i ispitivanje informacija

Kada je u pitanju domaći pravni okvir najveći pomak o ostvarivanju ravnopravnosti spolova u BiH predstavljalo je donošenje **Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH 2003.g.** Zakon se sastoji od 33 člana/16 dijelov i preuzima sve obaveze iz Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena UN. Zakon predstavlja novinu i uvodi međunarodne standarde u pravni sistem Bosne i Hercegovine. Zakonom se uređuje, promoviše i štiti ravnopravnost spolova, te se zabranjuje diskriminacija. Svrha Zakona je prije svega zabrana diskriminacije i osiguranje ravnopravnosti spolova na svim nivoima.

Općinske/opštinske Komisije za ravnopravnost spolova u BiH

Zakonom o ravnopravnosti spolova je utvrđena obaveza uspostavljanja gender institucionalnih mehanizama u BiH. Sistem gender institucionalnih mehanizama u BiH obuhvata sve nivoe zakonodavne i izvršne vlasti. U okviru zakonodavne vlasti na svim nivoima su uspostavljene komisije/odbori za ravnopravnost spolova, od državnog do lokalnog nivoa². Uspostavljanjem gender centara Federacije BiH i Republike Srpske, (2000. i 2001.g.) te Agencije za ravnopravnost spolova BiH, uspostavljen je sistem državnih mehanizama kojima je primarni cilj uspostavljanje standarda za eliminisanje rodne neravnopravnosti i uvođenje mjera koje trebaju osigurati da se domaći i međunarodni standardi adekvatno i blagovremeno primijenjuju u BiH.

² <http://arsbih.gov.ba/oblasti/institucionalni-mehanizmi-za-ravnopravnost-spolova/>.

U skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH svaki nivo vlasti ima sljedeće obaveze:

- analiza stanja ravnopravnosti spolova po oblastima;
- implementacija državnih politika;
- donošenje mjera za otklanjanje uočenih neravnopravnosti u pojedinim oblastima djelovanja.

Dosljedna primjena Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH osigurana je donošenjem Gender akcionog plana BiH (2006-2011)³, koji predstavlja prvi strateški dokument za uvođenje principa ravnopravnosti spolova u različitim oblastima javnog i privatnog života na svim nivoima vlasti. Drugi gender akcioni plan (2013-2017)⁴ donesen 2013.g. definisao je prioritete programe i mjere za ostvarenje ravnopravnosti spolova. Agencija za ravnopravnost spolova BiH i entitetski gender centri su u procesu pripreme GAP-a (2018-2022).

Rezultati provedene ankete među MEG partnerskim JLS, od 18 dostavljenih te ukupno 12 ispunjenih upitnika, ukazali su da samo tri lokalne komisije za ravnopravnost spolova, od ukupno 12, imaju program rada, redovne sjednice, jasne ciljeve i definisane aktivnosti koje poduzimaju kako bi se unaprijedilo stanje ravnopravnosti spolova na teritoriji JLS u kojoj djeluju. S druge strane, ostalih osam JLS nema razvijene planove i redovne sjednice Komisija što dovodi do stagnacije i nerješavanja bitnih

³ "Službeni glasnik BiH", broj 41/09.

⁴ "Službeni glasnik BiH", broj 98/13.

pitanja iz ove oblasti. Također, provedena anketa je ukazala da većina članova i članica komisija nije imala adekvatnu obuku o pitanjima ravnopravnosti spolova.

Definisanje plana djelovanja komisije za ravnopravnost spolova

a. Prikupljanje statističkih podataka

Lokalne komisije za ravnopravnost spolova imenuju se na mandat u trajanju od četiri godine u svakoj JLS. Kako bi tokom svog mandata Komisija definisala ciljeve i ostvarila rezultate neophodno je usvajanje Gender akcionog plana, koji predstavlja polaznu osnovu za provedbu aktivnosti i planiranje rada JLS na ostvarivanju ravnopravnosti spolova. Članom 24. Zakona utvrđena je obaveza svih nivoa vlasti da djeluju u cilju unaprijeđenja ravnopravnosti spolova i otklanjanja diskriminacije. Navedeni član Zakona je osnova za donošenje općinskih/opštinskih gender akcionih planova i poduzimanja mjera na suzbijanju nejednakosti.

U cilju izrade Plana rada komisije prije svega neophodno definisati prioritetne oblasti djelovanja i prikupiti relevantne statističke podatke, koji se prije svega odnose na:

1. profil JLS (demografska struktura). Svi navedeni podaci trebaju biti predstavljeni po spolu.

- broj stanovnika po spolu, očekivani životni vijek, broj žena i muškaraca prema starosnim kategorijama.

2. obrazovanje (predškolsko, osnovno, srednje)

- broj djece predškolskog uzrasta,
- broj djece koja su obuhvaćena obaveznim predškolskim programom prije polaska u osnovnu školu,
- broj djece koja pohađaju osnovnu školu,
- kapaciteti vrtića/obdaništa i produženih boravaka,
- subvencije JLS za upis u predškolske ustanove.

3. analiza infrastrukture (škole, obdaništa, transport)

- broj osnovnih škola,
- broj djece koja ide u osnovne škole,
- analiza udaljenosti škola i mogućnosti samostalnog transporta djece,

4. zaposlenost (podaci razvrstani po sektorima i spolu)

- da li JLS registruje statističke podatke razvrstane po spolu?
- broj zaposlenih žena i muškaraca,
- analiza zaposlenosti po sektorima,
- broj nezaposlenih (razvrstano prema stručnoj spremi i spolu)

5. sport i kulturno umjetnički život (registrovane nevladine organizacije i njihove djelatnosti)

- broj registrovanih nevladinih organizacija i udruženja (analiza: članstvo po spolu, interesne sfere?)

- analiza izdvanja sredstava JLS u radu udruženja/nevladinih organizacija,
- da li JLS poziva predstavnike i predstavnice nevladinih organizacija na konsultativne sastanke?

6. analiza zastupljenosti žena i muškaraca u organima JLS i na izbornim pozicijama

7. analiza usklađenosti propisa sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH (ZoRS)

- prikupljanje propisa - da li su propisi usklađeni sa ZoRS?
- da li je Statut JLS usklađen sa ZoRS?

8. analiza položaja žena koje dolaze iz posebno ranjivih skupina stanovništva

- da li godišnji Plan rada JLS odražava interese oba spola i svih skupina stanovništva?
- analiza statusa Romkinja, povratnica, žena žrtava nasilja, žena sa invaliditetom, nezaposlenih žena i žena koje imaju više od 3 djece.

Na osnovu prikupljenih podataka komisija pravi procijenu i vrši analizu uslova i potreba za oba spola. Prikupljeni podaci trebaju biti analizirani iz rodne perspektive npr. u skladu sa sljedećim pitanjima:

<p>Predškolske i školske ustanove - pitanja i mogućnosti unaprijeđenja postojeće situacije:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Koja je mogućnost žena da djecu šalju u škole bez pratnje i koji uticaj to ima na žene? - Da li postoji adekvatan sistem transporta djece do škole? - Da li postoje vrtići/obdaništa gdje žene mogu ostaviti djecu i da li isti rade dovoljno dugo da žene koje rade mogu uklopiti privatne i profesionalne obaveze? - Da li su cijene adekvatne ili bi JLS trebala subvencionirati dio troškova? - Da li je ulična rasvjeta adekvatna i šta se može uraditi da se unaprijedi sigurnost stanovništva JLS?
<p>Zaposlenost</p>	<ul style="list-style-type: none"> - U koje privredne grane JLS treba dodatno ulagati? - Na koji način se sistem poticaja razvoju privrede/poljoprivrede može prilagoditi ženama i muškarcima? - Definisati obuke koje mogu pomoći ženama prilikom pronalaženja posla?
<p>Učešće žena na pozicijama donošenja odluka</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Definisati programe koji će ohrabriti žene da se kandiduju za rukovodeće pozicije, - Definisati aktivnosti saradnje sa medijima na promociji žena članica političkih partija.
<p>Unaprijeđenje vidljivosti žena kroz djelovanje nevladinih organizacija i sportskih društava</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Da li JLS podržava projekte koji imaju za cilj jačanje tradicionalne uloge žene ili ne? - Zagovarati podršku kulturno-umjetničkim aktivnostima i sportovima u kojima učestvuju i muškarci i žene.

Zagovaranje za budžete

Definisanje ciljeva i aktivnosti predstavlja osnovu za zagovaranje i uvrštavanje aktivnosti Plana u budžete JLS. Javni budžeti trebaju i moraju prepoznati potrebe i muškaraca i žena. Budžeti nisu rodno neutralni i ne predstavljaju tek plan trošenja finansijskih sredstava, već odražavaju politiku JLS i odraz su političkih prioriteta. Rodno odgovorno budžetiranje ne znači odvojen budžet za žene nego analizu kako budžetske raspodjele sredstava utiču na muškarce, a kako na žene.

Na primjer, ako u nekom malom gradu djevojke rjeđe upisuju fakultete od mladih muškaraca, postoje li programi koji će poticati te djevojke da upisuju studije? Ako djevojke u znatno manjoj mjeri učestvuju u društvenom i političkom životu grada, predviđa li budžet sredstva za projekte osnaživanja djevojaka i njihovo aktivno uključivanje u društvo.

Jedan od zadataka Komisije je da zagovara da aktivnosti iz Plana djelovanja Komisije budu uvrštene u budžete JLS. *npr: Linija podrške za smještaj žena u sigurne kuće, poticaj mladim parovima za provođenje procedure umjetne oplodnje ili subvencije predškolskim ustanovama.*

Također bitna pitanja su: Koja sredstva se izdvajaju za poticaj zapošljavanja žena? Koji programi prekvalifikacije se organizuju? Kome i u kojem iznosu JLS dodjeljuje poticaje? Kojim organizacijama i udruženjima JLS dodjeljuje sredstva?

PREPORUKE

Metodologija izrade Gender akcionog plana

1. **Formiranje multisektorske radne grupe.** Radnu grupu mogu činiti predstavnici službi JLS, vijećnici odnosno odbornici, te predstavnici i predstavnice nevladinih organizacija koje bave pitanjima zaštite ljudskih prava i promicanjem pitanja ravnopravnosti spolova.
2. **Izrada Plana** sa definisanim ciljevima, aktivnostima, rokovima i nosiocima odgovornosti za svaku oblast.
3. **Usvajanje Akcionog Plana i zagovaranje** uvrštavanja aktivnosti Plana u budžet JLS.

Jačanje kapaciteta lokalnih komisija za ravnopravnost spolova

Sastanci Komisija bi trebali biti organizovani redovno, po mogućnosti mjesečno.

Obuke predstavljaju najznačajniju komponentu u jačanju kapaciteta Komisija. Naime, obuke bi trebale biti koncipirane na sljedeći način:

- Obuke za novoizabrane članove o pojmu ravnopravnosti spolova, gender mainstreamingu i korelaciji principa ravnopravnosti spolova i djelovanja na lokalnom nivou.
- Napredne obuke za članove/članice o temama: rodno odgovorno budžetiranje i rodna analiza, zatim rodno zasnovano nasilje, seksualno uznemiravanje i rodne predrasude.
- Analiza usklađenosti propisa za Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH.